

سۇئال

جامائەت نامىزىدىن بۇرۇن كىشى قانداق تەكبىر (يەنى ، ئەزان) قىلىدۇ ، دەيدىغان سۆزلەر قايسى ؟ ئەزاندا ھەر بىر سۆزنى ئىككى قىتىم دەمدۇ ياكى بىر قىتىم يىتەرلىكمۇ ؟ بۇ ھەقتە بىر ئاز قايىمۇقۇش بار .

تەپسىلىي جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

ئەزاننىڭ بىر نەچچە شەكلى سەھىيە نەقىللەردە پەيغەمبەردىن (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) نەقىل قىلىنغان بولۇپ ، سۈننەتنى گۈللەندۈرۈش ، ھەمدە بىلىمسىز كىشىلەر ياكى ئۆزىنىڭ مەزھىپىدە ئەسەبىي كىشىلەر تەرىپىدىن پەيدا قىلىنغان ئىختىلاپلار ۋە توقۇنۇشلارنى تۈگىتىش ئۈچۈن ، ئۇنىڭدىن نەقىل قىلىنغان بۇ شەكىللەرنىڭ ھەممىسىنى قوللۇنۇش سۈننەت .

پېشىۋا ئىبنۇ ئۇسەيمىن مۇنداق دىگەن :

" ئەزان ھەققىدە سۈننەتتە نەقىل قىلىنغان ھەر قانداق شەكىل دۇرۇس ، بەلكى ناۋادا ئۇ قايىمۇقۇش ، ۋە پىتنە پەيدا قىلمىسا بەزىدە بۇنىڭ بىلەن ، بەزىدە ئۇنىڭ بىلەن ئەزان قىلىش كىرەك .

مالىكىنىڭ قارىشىدا : 17 ئىبارە ئوقۇلىدۇ ، بېشىدىكى ئاللاھۇ ئەكبەرنى ئىككى قىتىم ئېيتىدۇ ؛ ئاندىن مۇئەزرىن ئىككى گۇۋاھلىق سۆزنى بىرىنچى قىتىم ئىچىدە دىيىشى ، ئاندىن ئۇلارنى ئۈزلۈك دىيىشى ۋە ئەزاننى داۋاملاشتۇرىشى كىرەك .

شافئىيىنىڭ قارىشىدا : بېشىدىكى تەكبىرنى تۆت قىتىم دىيىش بىلەن 19 ئىبارە بولۇپ ، مۇئەزرىن ئىككى گۇۋاھلىق سۆزنى بىرىنچى قىتىم ئىچىدە دىيىشى ، ئاندىن ئۇلارنى ئۈزلۈك دىيىشى ۋە ئەزاننى داۋاملاشتۇرىشى كىرەك .

بۇلارنىڭ ھەممىسى سۈننەتتە كەلگەن ، شۇڭا بۇ قىتىم بۇنىڭ بىلەن ئەزان قىلىنسا ، يەنە بىر قىتىم ئۇنىڭ بىلەن ئەزان قىلىنسا ، بۇ ياخشى . ئاساسى پىرىنسىپ بولسا : كىشى تۈرلۈك شەكىللەردە نەقىل قىلىنغان ئىبادەتلەرنى ئەنە شۇ شەكىللەرنىڭ ھەممىسىدە قىلىشى ئەۋزەل .

" الشرع الممتع " (2 / 51 ، 52) .

ھەمدە ئىمام ئەھمەد ۋە ئەبۇ ھەنىفىنىڭ قارىشى بولسا : ئەزان 15 ئىبارە بولۇپ ، ئۇ بىلەن ئىبارە (ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) ئەزىنى .

مالىك ۋە شافئىيىنىڭ دەلىلى :

ئەبۇ مەھزۇرەدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ پەيغەمبىرى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ئۇنىڭغا بۇ ئەزاننى

ئۆگەتكەن : ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ، ئاندىن تەكرار : ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ، دەيدۇ . ھەيىيە ئەلەسسەلاھ ئىككى قىتىم ، ھەيىيە ئەلەل فەلاھ ئىككى قىتىم ، ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، لا ئىلاھە ئىللەللاھ . [مۇسلىم نەقىل قىلغان ، 379]

بۇ ھەدىس بولسا مالىك ۋە شافىئىي مەزھىپىنىڭ دەلىلى ، بېشىدىكى تەكبىر ئىككى خىل شەكىلدە كەلگەنلىكى ئۈچۈن ، مالىكنىڭ مەزھىپىدە ئىككى قىتىم ، شافىئىينىڭ مەزھىپىدە تۆت قىتىم . نەۋەۋىي (ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھىم-شەپقەت قىلسۇن) مۇنداق دىگەن :

سەھىيھۇل مۇسلىمىدىكى بۇ ھەدىس بېشىدىكى تەكبىرنى ئىككى قىتىملا دېيىشنى تىلغا ئالىدۇ . مۇسلىمىدىكىدىن باشقىلىرىدا تەكبىرنى تۆت قىتىم دېيىش كىرەك دېيىلدى . قازىي ئىياز مۇنداق دىگەن : " سەھىيھ مۇسلىمىدىكى بەزى نەقىللەردە ئۇنى تۆت قىتىم دېيىش تىلغا ئىلىندۇ . شافىئىي ، ئەبۇ ھەنىپە ، ئەھمەد ھەمدە كۆپچىلىك ئالىملار ئۇ تۆت قىتىم تەكرارلىنىشى كىرەك دىدى ، ھەمدە مالىك : ئىككى قىتىم تەكرارلىنىشى كىرەك دىدى ، ھەمدە ئۇ مەزكۇر ھەدىسنى دەلىل قىلدى . ئەبۇ ھەنىپە ۋە ئەھمەدنىڭ قارىشىنىڭ دەلىلى :

نەقىل قىلىندىكى ، ئابدۇللاھ بىن زەيد مۇنداق دىگەن : " ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) قوڭغۇراقنى كىشىلەرنىڭ نامازغا يېغىلىشى ئۈچۈن ئۇرۇشقا بۇيرىغاندا ، مەن ئۇخلاۋاتقىنىمدا بىر كىشى قولىدا قوڭغۇراقنى تۇتقىنىچە مېنىڭ ئەتراپىمدا ئايلاندى-دە ، مەن : " ئى ئاللاھنىڭ بەندىسى ، قوڭغۇراقنى ساتامسەن ؟ " دىدىم . ئۇ : " ئۇنىڭ بىلەن نىمە قىلسەن ؟ " دىدى . مەن : " ئۇنىڭ بىلەن نامازغا چاقىرىمىز . " دىدىم . ئۇ : " ساڭا ئۇنىڭدىنمۇ ياخشى نىمىنى كۆرسىتىپ قويمایمۇ ؟ " دىدى . مەن : " ھەئە . " دىدىم . ئۇ دىدى : " ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ، ھەيىيە ئەلەسسەلاھ ھەيىيە ئەلەسسەلاھ ، ھەيىيە ئەلەل فەلاھ ھەيىيە ئەلەل فەلاھ ، ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، لا ئىلاھە ئىللەللاھ دەپسەن . " ئۇ مۇنداق دىگەن : " ئاندىن ئۇ مىنىڭدىن ئانچە يىراققا كەتمىدى . ھەمدە ئۇ : " نامازغا ئىقامەت قىلساڭ : ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ، ھەيىيە ئەلەسسەلاھ ، ھەيىيە ئەلەل فەلاھ ، قەد قامەتسى سەلاھ قەد قامەتسى سەلاھ ، ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، لا ئىلاھە ئىللەللاھ دەپسەن . " دىدى . شۇنىڭ بىلەن تاڭ ئاتقاندا ئاللاھ ئەلچىسىنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) قېشىغا كىلىپ ، ئۇنىڭغا چۈشۈمدە كۆرگەنلىرىمنى خەۋەر قىلدىم . شۇنىڭ بىلەن ئۇ : **ئاللاھ خالىسا ، ئۇ راست چۈش . بىلال بىلەن تۇر ھەمدە ئۇنىڭغا كۆرگەنلىرىڭنى ئۆگەت ، ئۇ ئاشۇنىڭ بىلەن نامازغا چاقىرسۇن ، چۈنكى ئۇنىڭ ئاۋازى سىنىڭكىگە قارىغاندا بەكرەك مۇڭلۇق .** دىدى . شۇنىڭ بىلەن بىلال بىلەن بىللە تۇرۇپ ، ئۇنىڭغا ئۆگىتىشكە باشلىدىم ھەمدە ئۇ ئۇنىڭ بىلەن نامازغا چاقىردى . ئۆمەر بىن خەتتاب ئۆيىدە تۇرۇپ ئۇنى ئاڭلاپ ، تونىنى سۈرگىنىچە چىقتى ھەمدە : " سىنى ھەقىقەت بىلەن ئەۋەتكەن كىم بىلەن قەسەم ، ئى ئاللاھ ئەلچىسى ! مەنمۇ ئۇنىڭ كۆرگىنىگە ئوخشاشنى كۆردۈم . " دىدى . شۇنىڭ بىلەن ئاللاھ

ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : مەدھىيە ئۇنىڭغا بولسۇن ! دىدى .

[ئەبۇ داۋۇد نەقىل قىلغان ، 499 . ئۇنى ئىبنۇ خۇزەيمە (1191) ، ئىبنۇ ھەببان (4572) سەھىيە دەپ تۈرگە ئايرىدى . ھەمدە

خۇددى سۈنەنى بەيھەقىدا (1390) كەلگەندەك ، تىرمىزىي ئىمام بۇخارىينىڭ ئۇنى سەھىيە دىگىنىنى نەقىل قىلغان .]

ئىسلام پېشىۋاسى ئىبنۇ تەيمىيە مۇنداق دىگەن :

" ئىش شۇنداق بولغانىكەن ، توغرا قاراش بولسا ھەدىيىشۇناسلار ۋە ئۇلارغا قېتىلغانلارنىڭ قارىشى بولۇپ ، يەنى

پەيغەمبەردىن (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) نەقىل قىلىنغان ھەرقانداق نەرسىنى قوبۇل قىلىش ھەمدە بۇ

نەقىللەرنىڭ ھىچقايسىسىغا قارشى تۇرماسلىق . چۈنكى ئەزان ۋە ئىقامەتنىڭ ھەرخىل بولۇشى قىرائەتلەر ، تەشەددۇدلار ۋە

شۇنىڭغا ئوخشاشلارنىڭ ھەرخىل بولۇشىغا ئوخشايدۇ . ھىچكىمنىڭ ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا

بولسۇن) ئۈممىتىگە بەلگىلىگەن ھەرقانداق نەرسىنى ياقىتۇرماسلىققا ھوقۇقى يوق . مۇشۇنىڭغا ئوخشاش مەسىلىلەردە

ئىختىلاپلاشقان ۋە بۆلۈنگەن ، ھەتتا كىشىلەرنى دوست ياكى دۈشمەن دەپ قاراش دەرىجىسىگە بارغان ، ياكى ئۇنىڭدىكى

ھەرخىللىق ئاللاھ تەرىپىدىن ئىجازەت بىرىلگەن ئاشۇ مەسىلىلەر ئۈستىدە ئۇرۇش قىلغانلارغا كەلسەك ، خۇددى شەرقىتىكى

كىشىلەرنىڭ قىلغىنىدەك ، ئۇلار دىنلىرىنى پارچىلىغان (يەنى ، توغرا ئىسلام بىر ئىلاھچىلىقتىن ئايرىلغان) ، ھەمدە مەزھەپلەرگە

بۆلۈنگەن ، ھەمدە ئۆزلىرىنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشكەنلەرنىڭ قاتارىدا . بۇنىڭغا ئوخشاش مەسىلىلەردە سۈننەتكە

ئەگىشىشتىكى مۇكەممەللىك بولسا : بەزىدە ئۇنى ، بەزىدە بۇنى قىلىش ، بۇ جايدا ئۇنى ، ئۇ جايدا بۇنى قىلىش . چۈنكى

سۈننەتتە كەلگەن نىمىنى تاشلاپ ، باشقا نىمىلەرنى چىڭ تۇتۇش سۈننەتنىڭ بىدئەت دەپ قارىلىشىغا ھەمدە مۇستەھەب

نىمىنىڭ ۋاجىپ دەپ قارىلىشىغا ئىلىپ بارىدۇ ، ھەمدە ناۋادا باشقىلار ئۇنى باشقىچە ئۇسۇلدا قىلسا ، بۆلۈنۈش ۋە ئىختىلاپقا

ئىلىپ بارىدۇ . شۇڭا مۇسۇلمان سۈننەتنى ۋە جامائەتنى چىڭ تۇتۇشقا چاقىرىدىغان ئومۇمى پىرىنسىپقا دىققىتىنى بىرىشى

بولۇپمۇ جامائەت نامىزىغا ئوخشاش ئىشتا ئۇنىڭغا رىئايە قىلىشى كىرەك . . . ئىككى گۇۋاھلىق سۆزى ئىككى قىتىم تۆۋەن

ئاۋازدا ئاندىن ئۇنى ئۈزلۈك ئاۋازدا تەكرارلاش مالىك ۋە شافىئىينىڭ تاللىشى ، بىراق مالىك تەكبىر ئىككى قىتىم دىيىلىشى

كىرەك دەپ قارىدى ھەمدە شافىئىي ئۇ تۆت قىتىم دىيىلىشى كىرەك دەپ قارىدى ، لىكىن ئەبۇ ھەنىفىيە ئىككى گۇۋاھلىق سۆز

ئەزان جەريانىدا تۆۋەن ئاۋازدا دىيىلمەسلىكى كىرەك دەپ قارىدى . ئەھمەدكە كەلسەك ، ئۇ ھەر ئىككىلىسى سۈننەت دىدى ،

بىراق ئۇ ئۇنى قىلماسلىقىنى ئەۋزەل كۆردى ، چۈنكى ئۇ بىلالنىڭ ئەزىنى ئىدى .

ئىقامەتكە كەلسەك ، مالىك ، شافىئىي ۋە ئەھمەد ئىبارىلەر بىر قىتىم دىيىلىدۇ دىدى . بىراق ئەھمەد ئۇلارنى ئىككى قىتىم دىيىش

سۈننەت دىدى . ئۇ ئۈچەيلەننىڭ ھەممىسى ، ئەبۇ ھەنىفىيە ، شافىئىي ۋە ئەھمەد " قەد قامەتس سەلاھ " نى ئىككى قىتىم دىيىشى

ئەۋزەل كۆردى ، لىكىن مالىك ئۇنداق قارىمىدى . ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ .

" مجموع الفتاوى " (69 - 66 / 22) .